

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat heti közlönye.

MEGJELENIK MINDEN SZOMBATON.

Előfizetési díjak:		A társulat minden rendű tagjai a lapot tagdíjaikért kapják.	A lap szellemi részét illető cikkek a szer- kesztőségnek, az előfizetési pénzek a pénz- tári, — az esetleges reklamációk pedig a kiadóhivatalnak küldendők.
Égészévre — — — — —	8 kor.	—	—
Félévre — — — — —	4 "	—	—
Negyedévre — — — — —	2 "	Kéziratokat nem adunk vissza.	—

Női életpályák.

Írta: *Kóródy Miklós* tanító-képző intézeti tanár.

(Vége.)

Ma a nő iskolában, üzletekben s betegápolásban nem vezet. Ő ott csupán alkalmazott. Nem ő az egész, ő ott a rész. És ez óriási különbség. A nő lényege a mai módok mellett nem érvényesül. Nem ő talál ki, nem ő alkot, nem ő vezet, nem ő szervez s így a női lélekhez képest, gondolatvilága nem fejt ki erejét.

Pedig ha régen tudtak a nők felséges ételeket főzni, gyönyörű ruhákat készíteni, derék fiukat, leányokat nevelni, akkor tebenségük teljes kifejtése ma is ugyanoly tökélyre emelkednék azon pályákon, a nová bocsáttatnak.

A társadalom mozgalmi sokszor egészségesek, sokszor betegek. Mai napság — ebben az átmeneti időben — különösen hazánkban, hol egy önző, kalmár, demokratasággal! bivalkodó, de valójában önhasznosléstől átitartott társadalmi elem megrontotta az egész nemzet közgondolkozását, mai napság a tisztát a piszkostól megkülönböztetni nehezen lehet: a fogalom zagyvalékában azt se látja az ember, hol a jó és hol a rossz.

Igy a nő minden foglalkozásomnál majd alkalmas, majd alkalmatlannak tűnik fel s mivel éppen ez a kalmárszellem elsősorban a nőt szereti megromlottnak látni és tudni, azért a nőkérdés körül támadó eszméket is elhomályosítja mindenféle zűrzavaros fogalmakkal, a szerint, amint az önző érdekek kalkulárai azt megkívánják.

Egy tiszta, keresztény alapon álló, nemes gondolkodásból fakadó irányzat emelkedik a magyar politikai és társadalmi élet keletén, önzetlenebb, finomabb, uribb felfogással, melynek csupán hajnalpírja már zavart támaszt az ellentáborban.

Ennek az új politikai és társadalmi irányzatnak el kell fogadnia e két tételt.

1. A női életpálya ma bizonytalan és 2. Minden korlátot le kell rontani, a mi a nőt gátolja, hogy természetes munkakörét megtalálja.

Az első tétel jelen sorainkban elég indokot talál, de a második tétel nagymérvű megvilágításra szorúl.

E tekintetben hazánkban nagy baj van!

A közpályán működő nők társadalmilag sokféle előítélet alatt állanak. Így a tanítónőkről kiváló egyének azt mond-

ják és írják, hogy nem lehetnek jó gazdasszonyok s e felfogás igaz.

Csak hogy ki oly együgyű, hogy a heti 20—24 órára elfoglalt asszonyt, ki amellett meg 4, 5, 6, 8 száz forintot keres is, gazdasszonyvá is tegye? erre szükség nincs, mert a közös keresmény bőven elég, hogy alkalmas házvezetőnő vezesse a házat s az jól megfizethető legyen.

S a gyermekek? hát ezek 6 éves koruktól, a míg anyjuk iskolában van, szintén iskolában vannak, addig pedig a köztudomás szerint fő a testi nevelés s e tekintetben, ha az anyja 24 órából négyet naponként házonkívül tölt, nagy veszély nincs. Hisz a korzó is házon kívül van.

Bátran elvehet akárki tanítónőt feleségül s engedheti hogy működjék, mert lesz magasabb műveltségű felesége és mégis a szolgai munkától kímélve lesz, mert azt szellemi erejéből kitelő munkájával fedezi.

Az üzletekben működő nőekkel szemben egy sokkal rosszabb előítélet s még hátrányosabb társadalmi gondolkodásmód uralkodik.

Tiszteletet és kíméletet a mi arisztokratikus gondolkodásunkban csak az ugynevezett „hölggy“-ek élveznek. A lovasias védelem csak a dámákat illeti, kik a legújabb divat szerint vannak öltözködve, ha másképen nincs senkinek róluk — külön véleménye!

Hát az erkölcstelen felfogás. Az utolsó cseléd is Isten gyermeke „kire bűnös gondolattal még nézni sem szabad.“ Azért lelkesedem én a keresztény irányu politikáért, mert im egy eszményi parancsolat, melyből konzekvenciát vonva az egész társadalomnak másképp kell gondolkodnia. S ez nagy szó! mert kibát megező kenyérünkig, tehát cipőnk utolsó foltjáig.

Nem csak a dámákat, de a legutolsó cseléd leányt is védelem illeti az egész társadalom részéről, mikor az ő érenyeiről van szó, nem az ő érdekében, — hanem a társadalom érdekében.

S mit észlelünk? hogy a szegény, egyszerű, alárendelt helyzetű nő örök támadásoknak van kitéve. Boltban, vendéglőben, irodában. Nő és cselédi minőségben? ! Szóval mindenfelé, a hol kenyérkeresetről van szó.

És azt észleljük, hogy egy nagy varrodában, nagy kalapüzletben stb. hol csupa nők vannak, ott a támadások nem oly nagyméretűek, vagyis oly foglalkozások, melyeket maguk a nők szerveznek és visznek egészben, önállóan nem

oly veszedelmessé a nőre nézve; mi igazolja, bár ez csupán csirában levő dolog, hogy a hol a nők maguk teljes mérvben érvényesülnek, ott nem fenyegeti őket a veszély.

Arról, hogy egyénileg ki-micsodás, nem szándékoztunk szólni. De azt hirdetjük, hogy keresztény irányunk kötelesség védelmébe venni a legegyszerűbb nőt is, hogy így a nő szabadon mozoghasson és így elvesztett foglalkozását maga szerezze vissza, természetzerű fejlődés útján. — Késérü kenyér ám a rossz uton szerzett kenyér, nem megy oda, aki más uton meg tudja azt szerezni.

Ezért tehát valójában az emancipáció a nővédelembe fut össze, mert a többi magától megy s a világ oly szépen működik magától, mintha a legfinomabb olajjal kennék. Azaz hogy magától-e?

Az orvosi pálya magas műveltségű nőknek szól, azoknak tényleg csupán szabadság kell, tehát emancipáció, a többit maguk megcsinálják.

Gyakorlati kivétel? Óh ha elménk az elvek világából oly messze terekre tudna lehatni, hogy esetről esetre tanácsot adhatnánk. Ennyi ésszt nem adott az Ég senkinek, de főleges is, mert az aztán az egyéni törekvés rövására esnek. Csak az idea általános legyen. Csak szokjuk meg a gondolatot, hogy

a) a nőnemnek okvetlen munkakör kell, mert a régi elveszett.

b) a nőt az utolsó eselédig védeni morális kötelesség és c) a korlátokat el kell távolítani.

Akkor a fejlődés útjai bámulatot fognak kelteni, s a közérkölcösök megjavulása magától eléáll.

A nő korlátozása tudatlanság, erkölcsatlenség és anyagveszedelmek oka és okozata. — A nő munkakörének megnagyítása pedig éppen ellenkező okokat és okozatokat tár elénk. A választás igen könnyű!

Kinek kinek hajlama szerint.

A katekizmus kérdése.

Varga Sándortól.

IV.

De térjünk át egy fölötté fontos kérdésre, arra t. i. hogy vannak-e a közép-katekizmusban olyan kérdések és esetleg olyan paragrafusok, a melyeket a tanulók eddigelé vagy nem tudtak megtanulni, vagy ha meg is tanulták mint egyes leckéket, de az általános kikérdezésnél nem tudtak azokról beszámolni? Igenis ilyenek, fájdalom, nagy mennyiségben fordulnak elő. Ebből azonban nem következik, hogy e miatt ezeket a katekizmusból töröljük, sőt e törlés ellen legelső sorban mi, hittanárok tiltakoznánk, annyival is inkább, mert e nehézségeket csekély kivétellel éppen úgy tanítják a protestánsoknál is, mint nálunk.

Sajnálom előlegesen is, hogy ezen pontnál nagyon sajnálnak fogok érveléseimben föltűnni; de lesznek talán, a zik belátják, hogy nem föltűnéai vizsketegből írok erről, hanem igenis meggyőződésből, lelkiismeretem őstönéből: a tantügy érdekében és különösen a gyerekekért.

A gyerekek tanulását igen sok paragrafusnál főképen az nehezíti meg, hogy a kérdések nem tanulók tölfogásához vannak mérve, hanem a tanítókéhez, mintha e kérdések oda céloznának, hogy ezek által a gyerekekből kész tanítókat neveljünk. Hogy e tekintetben igazam van, azt példákkal tüntettem ki. Ilyen nehéz §. a többek között az „Istenről“ szóló. (Lásd a Közép Kat. 13—15. lapját.)

Ebben tizennyolc kérdőpont van az isteni tulajdonokról föltéve. Eltekintve attól, hogy maga a szétदारabolás is itt tönkre teszi (a gyerekeknek kiirthatatlan) lokális memóriát és így nehézséget okoz nekik: soha sem tudták e §-t úgy megtanulni a növendékek, hogy a kérdésekre biztos feleleteket adhattak volna. A feleletekben adott habozás és helytelenül adhatóképen év végén tünt ki még a jobb tehetségű növendékeknek is, mikor nekik az egész katekizmus tananyagáról kellett beszámolni. E hiányt, ezen eredménytelenséget a kérdések egyformasága és akadémikus jellege okozta és fogja okozni. En ugyanis azt tapasztaltam a tapasztaltom jelenleg is, hogy a katekizmus következő kérdéseire vagy nem tudnak felelni, vagy visszásan felelnek, vagy csak úgy felelnek jól, ha a feleletek kezdő szavait a szájukba adom: „Miért mondod, hogy az Isten mindent tud?“ „Miért mondjuk: hogy az Isten mindenütt jelen van?“ „Miért... hogy mindenható?“ „Miért... hogy szent és igazságos?“ „Miért... hogy irgalmas?“ stb. A gyerekek e föltett kérdésekre nem tudnak felelni, mert nincsenek tisztában a kérdésekben föladott eme fogalmakkal: mindenütt jelenlevő, mindenható, szent, igazságos, irgalmas.*)

Előre látom én erre vonatkozólag azon egyhangú figyelmeztetést, hogy: a hittanárok arra valók éppen, hogy emez ismeretlen fogalmakat magyarázzák meg a növendékeknek. Azonban eme figyelmeztetés egészen fölösleges, mert én nem képzelhetek el olyan hitokat, a ki e fogalmakat a többiekkel együtt meg ne magyarázná. E tekintetben nemcsak, hogy hiány nem mutatkoznék, hanem inkább mindnyájunk részéről tulbulzalom lép föl. Igenis megmagyarázzuk ezen ismeretlen fogalmakat, ennek folytán meg is értik ezeket, de csak addig, amíg át nem térünk egyik fogalomról a másikra. Mielőtt azonban egy más fogalmat kezdünk magyarázni s főleg mikor a tizennyolcadik fogalomhoz jutottunk, akkor a fától nem látjuk a növendékeink az erdőt. Ha meggondoljuk, hogy egy elsőosztályos gyerek alig képes 5—10 percig feszülten figyelni és főképen azt is tekintetbe vesszük, hogy a katekizmus hemzseg a tanulók előtt ismeretlen fogalmaktól, nekünk föltétlenül olyan módról kell gondoskodnunk, a mely a nehézségeket, ha el nem osztatja is teljesen, de a tanulást nagyon is megkönnyíti. E kérdésnél ne azt nézzük, hogy melyik forma tetszetősebb, hanem azt, hogy melyik célravezetőbb, melyiket képesebbek a növendékek megtanulni.

Több évi tapasztaltatom igazolja, hogy a katekizmusnak a tanulásához kötött kérdései okozzák a legnagyobb nehézséget. Ha például a katekizmus eme kérdését adom föl a növendéknek: „Miért mondod: hogy az Isten mindent tud?“ Erre nagyon sokan nem tudnak megfelelni. Ellenben ha a kérdést így adom föl: „Mit tud az Isten?“ alig van egy tanuló is, a ki helyesen meg ne felel e kérdésre. Ha e katekizmusi kérdést föladom: „Miért mondod, hogy az Isten irgalmas?“ bizonyosan hatvan tanuló közül ötven vagy nem tud rá feleletet adni, vagy helytelenül egy más kérdésre vonatkozó feleletet mond el. Ha pedig saját szavaimmal így kérdezem: „Mire hívja föl Isten a bűnöst?“ Hatvan tanuló közül bizonyosan ötven helyesen felel. Ha föladom e kérdést: „Miért mondod: hogy az Isten végtelenül igaz és hív?“ Hatvan tanuló közül ötvenkilenc vagy nem tud rá felelni, vagy helytelenül felel. Ellenben, ha azt kérdem saját szavaimmal: „Az Isten csatlhat-e és teljesíti-e ígéréteit?“ Hatvan tanuló közül alig lesz egy, a ki helyesen megne felelne az én kérdésemre. És így tovább.

Persze, előre látom és hallom az általános és teljesen jogosnak látszó fölhaborodást, hogy mit akarok én a katekizmusnak gyönyörűen kidolgozott és valóban művésziileg előállított

* S ez óriási hibában leledzik a jelenleg az Esztergomi Főhátság által kiadandó s a budapesti hitoktatási érseki felügyelőség által közrebocsajtott „Kath. Vallástani Tananyagbeosztása“ is azzal az égbekiáltó különbséggel, hogy e filozofikus kérdéseket és rendszert nem a gymnaziumokra, hanem az elemi iskolák második osztálya számára rendelné el és írja elő. (lásd 7.1. szeptember harmadik óráját.)

kérdéseivel elkövetni! Hiszen a fölvetett kérdések összehasonlítva a katekizmus kérdéseivel nemcsak szokatlanok, hanem gyarlók és félszgek is! Hat én sem tagadom ezt; de mert a katekizmus kérdéseivel nem lehet célhoz jutni, az enyémekkel pedig lehet, akármilyen neveltséges és félszeg szintben töltenek is föl e kérdéseim, én bátor voltam ezekkel előállani.

(Folyt. köv.)

Főpásztori körnt a felcsiki esperesi kerületben.

(Folytatás.)

Csik-Szent-Tamás.

Zügnak Nagyboldogszonyi hitközség harangjai. Az isteni kegyelmek áldásában elmerült hivek buzgó éneke vegett a harangok búcsu-szavába.

A Szentlélek természetfölötti erejével újra teremtett és megédzett lelkek örömlangjai az ég magasságáig emelkedve fonséges akkordokban hirdetik e buzgó nép ama kimondhatatlan boldogságát, melyet az Ur lelkének elnyert hét ajándéka fölött érezett. Az erős vallási meggyőződés és a krisztusi tan hű megőrzésére a lelkekben megfogamzott erős fogadás benső érzete eltitkolhatlan és megtagadhatlan módon nyilvánkozott meg a hívő nép arcán.

Ezen bensőséges érzetűek adott kifejezést május 11-én délután 3 órakor a hitközség, a midőn ugyanis a nép keresztek és zászlók alatt kivonult az utakra és a boldogság szülte szent lelkesedés magasztos énekei közepett sirva és zokogva búcsuzott a kegyes Főpásztortól, ki a gondos atya körültekintő szeretetével sietett a rá epedő vágyggyal várakozó csik-szenttamási hivekhez. Csik-Nagyboldogszonyi és Csik-Szt.-Tamás helyi fekvése oly helyzetbe hozta kegyes Atyánkat, mint a minő állapotba kerül az a jó édes apa, a ki egyik gyermekét még ki sem bocsátva öleli karjai közül, már is a másik borul apai keblére. És valamint az édes apa szívének meg nem különböztetett szeretetével öleli keblére az öt egyformán szerető gyermekeit, mely miatt még azt sem veszi észre, hogy mikor távozik az egyik és mikor következ a másik, ha csak nevéket nem tekint: ugy kegyelmes Atyánk is csak akkor vette észre, hogy más hitközségbeli gyermekei várják az ő atyai szívének melegét, midőn az összenőtt két hitközség bátorán felállított diszkapu alatt megjelent buzgó szent-tamási hivek nevében Agoston József jegyző fogadta.

Ezen érdemes térű lánlgó lelkesedéssel a történet nyomán mutatit rá a magyar katolicizmus nehéz küzdelmeire és a lelket magával ragadó színekben tünteté fel az ösöknök példaként ragyogó vallásos hősiességét, melynek alapján igéré, hogy az ösöknök méltó utódai kívánnak tenni és kéré Püspök urunkat, hogy fogadja ezen szellemtől áthatott gyermekeinek hódolat-teljes tiszteletét.

A templom kerítésénél nagy számu közönség szép sortalat képezve várta a jó Főpásztort. Itt Tompos Mátyás helybeli lelkes üdvözölte, ama gyönyörű hasonlatból indulva ki, hogy a nap feljöttével eltűnnek a csillagok. Nagyon kellemesen batott a Főpásztorra a kerítés ajtajától — a templom bejáratáig szép rendben sorakozott iskolás gyermekek megjelenése is. Az előirt imák végzése után szöszlre lépett Ó Méltósága és a templom ome feliratának alapján: „Valaki magát megalázza, felmagasztaltatik“ az alázaoság érényére és a türelemesség érzetének felkeltésére intette hivet. Ez után megtartá a Mária-vecsernyét, melynek végével papjaival együtt a hivek gyóntatásához kezdett.

Május 12-én 8 órakor kezdődött az isteni tisztelet, melynek végével László Polykárp komoly intelmeket tartalmazó, képekben gazdag beszédet mondott a hitről és az ahhoz való ragaszkodásról. Erre a főpásztor 685 hívőt részesített a bérmálás szentségében. Bérmálás után megazólalt atyai szive és az oltárképből kiindulva, mely Szent Tamás apostolnak Krisztus feltámadásáról való meggyőződését ab-

rázolja, szólott sz. Tamás hitéről és annak bizonyító erejéről, intvén a hiveket, hogy dicső pátronusok védelmére az ő követése által tegyék magukat mindenkor méltókká. Nagy-szerű volt hatásában e beszéd. A főpásztori lélek az isteni kegyelem teljes erejével szólott. A magas tekintély, a tárgy meglepő képe, a Szentlélek bölcsesége és a szívek mélyéről merített emberi ismeret oly megragadó fonséghen dombordtak ki e beszédben, hogy a hallgatóság a benső megindulásig könnyezett.

A bérmálás végeztével a templom kerítésében összegyűjtött iskolás gyermekek vizsgálja következett. A főpásztori szív valamint mindenütt, ugy itt is egy kis üdülést keresett a kedves gyermekek körében. A mit keresett az az atyai szív, itt is megtalálta. A gyermekek világos és szabatos felelete nagy meglegedésére szolgált, a minék jelöl nemcsak érnek és képekkel jutalmazta, hanem hogy a gyermeki lélek anyagi örömét a test vidám hangulatával is fokozza, nagy mennyiségű kiflivel vendégelte meg őket. A kis gyermekek hálával csókolták a főpásztor kezzeit, a szülők pedig a bámulandó atyai szeretet megható nyilvánulása fölött örömkönyűket sirtak. Ezután a községi ellájljáróság és egyháztanács tisztelettel a kegyes főpásztornál és egyszersmint hódolat-teljes háláját fejezte ki Püspök Urunk előtt ama magas közbenjárásért, melyet a helyi tanítói állások javadalmazása ügyében az illetékes miniszteriummal tenni kegyeskedett.

Délután 3 órakor apostoli utját tovább folytatta a főpásztor, ki azon vigasztaló édes emléket hagyta a szenttamási hivek lelkében, hogy Ó benne hivei egy szerető atyát egy hiven gondoskodó Főpásztort és bölcs tanítót nyertek az Urtól.

Csik-Szt.-Domokos.

Május 12-én délután 1/2 órakor érkezett a főpásztor Csik-Szt.-Domokos hitközségbe. Ezen jámbor nép, melynek minden boldogsága lelkének egyszerű természetességében áll, a gyermeki hódolat igazi alázatával fogadta Püspök Urunkat. A multak nemzedékről-nemzedékre átszálló élénk emléke, a közeledő főpásztor személyi és hatalmi nagysága a szeretet és a félelemnek hatásából létrejött valami fonségesnek érzésével töltötték el a nép szívét. Báthori Endre hibornoknak, Erdély egykori fejedelmének vére, kit a „Pásztor-bükk“ nevű erdőben gyilkoltak vala meg 1599-ik évben, hangosan a szél zugó vilárában kiáltott a most élő csik-szt.-domokosi népnek: félve tisztelt és szeretve áldjad Krisztus apostolát! Lelkéd hódolatával nyujts engesztelést a kiöntött vérért, mely egykor buszuért kiáltott az égbe és az egyházi feyittek szigorú büntetését hozta reád.

A bűnbánat érzetében élő ezen jámbor nép megértette az erdők süthjének sirva kiáltó komoly szavát és a multakért való elégtételnek minden fölé emelkedő szándékával sietett szívének szeretetét, lelkének igaz hódolatát kifejezésre juttatni a kegyes Főpásztor előtt. A helyi és idő-viszonyok megfelelő, az erdők rengetege által nyujtott egyszerű természeti produktumok izléses felhasználásával készített remek diszkapu alatt óriási néptömeg örömkialtálással fogadták Püspök Urunkat. A zugó „éjlen“ kiáltástól még visszhangzottak a balánbányai csupasz sziklaormok, midőn az Ur Jézus nevében Bőjte Lajos községi főbíró az alábbi remek, rövid, talpra esett beszéddel üdvözölte a főpásztort:

D. a. J. Kr.!

Méltóságos Gróf Püspök Ur!

Szeretett Főpásztorunk!

Légy üdvözölve Csik-Szt.-Domokos község küszöbén. Jeruzsálem hosannával fogadta az Urat és mi is hosannával fogadunk, mert áldott vagy te, ki az Ur nevében jössz.

Téged a szeretet hoz, bennünket a szeretet fogad, hogy szeretettel öleljünk keblünkre.

Szent életed fénye bearanyozta utadat!

A te utad diadalút, a hit s vallás diadalútja.

Csak imént lobbasztád lángra ihletett küldötteid tanítá-
vával lelkünkben a azt. hitet.

Jöjj! Elesszess és erősíts meg bennünket az üdvösség
krizmájával, hogy Istenben, Istennek élve méltók legyünk
az örök életre.

Isten hozott!"

Ezen beszédet Püspök Urunk kegyes szeretettel fogad-
ta és atyai áldásával viszonzta, mely után a lelkesült nép-
sereg kíséretében a templomba vonult, a hol Lukács Vilmos
lelkész a kulesok átnyújtása mellett fiúi alázattal üdvözölte
kegyelmes Atyáukat. Alig hangzott el a főpásztori örömteljes
válasz, megszólalt az „Ecce sacerdos magnus“ az ártatlan
gyermeki ajkakon, a mi igen kedvesen hatott a főpásztorra.
A rendes könyörgések végével P. László Polykárp tarto-
mányi rendfőnök beszélt Püspök Urunk nevében a bugyó
néphez. Beszéde gyújtott mint a tűz; rázott mint a vihar;
ébresztett mint az isteni kegyelemnek átható villáma. Erre a
májusi veszeruye következett, a mely után a bérmandolók
gyöntatására került a sor.

Május 13-án az isteni tisztelt végével Bartha Ferenc
csik-szeredai s. lelkész beszélt a kegyes főpásztor megbizá-
sából a bérálás szentségének szertartásáról. A fiatal tehet-
séges papnak ezen exabrupto mondott lelkes beszéde nagy
hatást tett a népre és igen szép jövőre ad reményt a derék
ifjúnak. Ezután a bérálás szentségének kiosztásához kez-
dett a kegyes főpásztor és ez alkalommal számszerűen 1218
hívót részesített az Ur lelkének kegyelmeiben.

Délután az iskolát látogatta meg Püspök urunk, a hol
lankadni látszó főpásztori erejét a teljes megelégedés ked-
ve érezte frásitást fel. Örömmel társalgott a gyermekekkel,
teljesen elfeledé az ezen nap végzett emberfeletti munkát s
miután a gyermekeket ajándék- és atyai áldásban részesíté,
láthatólag megunt erővel visszatért a templomba a délelősi
istenti tisztelt-é végzésére.

Másnap — május 14-én — reggel 1/2 órákor Csik-Balán-
bánya filialis hitközségbe vonult fel kíséretével Püspök Urunk,
ki ezen útjában megmutatta, hogy az ő atyai szívének szere-
tete nem ismer határt, nem riad vissza a mások előtt talán
legyőzhetlennek látszó akadályoktól; mindezt tőr; mindent
szenvd, mindent örömmel elvisel, csakbogy óveit az Isten
kegyelme által boldogíthassa. E régi bányahelyiségen, mely
ma az egykori boldogabb időknek édes emlékében bírja minden
boldogságát, mert nincs ki a hegyek medrében rejli és
annyi ezernek kenyeret szerző réz-anyagot munkába vegye
— Bancsina Szilveszter fogadta egy pár szóval a főpászort.
Szent mise végével, melyet Murányi Kálmán ker. főesperes
mondott, Rancz János alesperes nagyboldogasszonyi plébá-
nos, egyházmegyénk elismert népszónoka tartott terjed-
elmes szép beszédet a hit, remény, szeretet isteni erények-
ről. — Szent beszéd után 118 hívót részesített a kegyes fő-
pásztor a bérálás szentségében. A kegyes főpásztori szeretet
itt is felkereste az általa annyira kedvelt iskolás gyermek-
sereget és atyai jóssággal ölelte keblére a hozzá oly bizal-
mason simuló ártatlanokat.

E pontról, mely a felesiki esperesi kerület végpontját
képezi, jól végzett munka édes örömeivel tért vissza Püspök
Urunk Csik-Szt-Domokosra. Nehéz vala e kirándulás, egész-
séget és lelki türelmet egyformán próbára tett és mégis
mindennek dacára oly vidám, annyira derült vala főpásztor-
unk lelki hangulata, mintha csak a legkedvezőbb körülmé-
nyek között, minden fáradság nélkül tette volna meg ezen
útát. Feledte az út fáradsámain azon édes tudat megnyug-
tató hatása alatt, hogy főpásztori szívének áldást osztogató
melegét éreztehetette azokkal is, kik a jelen körülményvel között
a természet mostoha gyermekeiként tűnnek fel.

(Folyt. köv.)

Verebesi.

TANÍTÁSÜGY.

A hazafias nevelés szempontjai.¹⁾

Ha figyelemmel körültekintünk Európa kultur népeinek
legfontosabb kérdésein, azt találjuk, hogy ez a legfontosabb
kérdés: a közoktatás nemzeti alapra való helyezése.

S ki állíthátná, hogy különösen a magyarországi népis-
kolázás a hazafiság követelte igényeknek mindenütt és min-
denben megfelel?

Fájdalom, némelyek még a született magyarok közül is
egykedvűen veszik, ha arról van szó, hogy a hazafiai érzel-
mek felélesztésére s ápolására több és több sülyt kellene
az iskolában fordítani, mások meg épen attól tartanak, hogy
az ilyen irányú törekvések által az idegen nemzetiségeket
még nagyobb ellenállásra ösztönözök. Vanak tudom sokan,
a kik a nemzetiségi iskolákban szívvel, lélekkel ápolgatják
a hazafiai indulatokat növendékeik lelkében, de hogy vannak
elegen olyanok is, a kik a magyar nemzeti és hazafiai érde-
kből semmit, vagy igen keveset tesznek, azt a mindennapi ta-
pasztalat elége bizonyítja.

Azt hiszem, ha mi a közoktatásügy elméleti és gyakor-
lati munkásai egyesülünk közös munkában, nemcsak hazafias
kötelességet teljesítünk, hanem segítünk védő gátat is emelni
a nemzeti kultúra temploma körül, melynek falait napjaink-
ban annyiféle törekvés hullámai csapkodják.

Ha Zrinyi Miklós most élne, a nemzet nyomorúságainak
orvosságát nagy lelke nem tegyverben, vitézi resolúcióban
látná, hanem az iskolában és nemzeti műveltségben.

Hiszen száz évvel ezelőtt hasonlóhatatlanul szomorubb
állapothan volt nemzetünk, mint most. Ma csak nagy társad-
almi betegségek dúlják testét, de akkor a végelgyengülés,
az egyetemes erőtlenség halálos álma csukta le szempilláit.
Ellenségei várták az óráit, mikor tehetik rá a szentfödőt; bi-
veí, édes gyermekei pedig kétségbe esni látszottak életőlő
álmai miatt. Es akkor nem a politikusok, nem az államférfiak
ébresztették fel, hanem azok az ábrándozó költők és írók,
kiket amazok lenéztek, megvetettek. Az őai dicsőséget enklő
költők, az alvó nemzet sülyedségét megsirató írók teremtet-
ték meg azt a negyedszázadot, mely ujja szülte a nemzetet
s azt a történetet, melynél fényesebbet aligha irt be törté-
nelmünkbe nagy Hunyadi kardja s Mátyás király lángelméjű
diplomáciája óta valaki.

Mindazon intézmények, melyek az ember értelmi s er-
kösi tökéletesedésének előmozdítására s anyagi jólétének
emelésére szolgálnak s az emberi és polgári jogok gyakor-
lását biztosítják, a közös haza fogalmában összpontosulnak.
Ciceró egy helyt azt mondja, hogy olyan lesz az állam, a
milyen polgárokat nevelünk. Tehát a nevelés földadatainak
megoldásánál korán sem tesztünk még eléget, ha az embert
csupán egyéni szempontból képezzük, hanem csak akkor, mi-
dön a polgári és társadalmi viszonyokból, főleg pedig a nem-
zeti követelményekből kiindulva a növendék szívében a nem-
zeti érzületet állandóan ébresztgetjük s a bazaszeretetet
megszilárdítjuk.

Szabad alkotmányos országban, miot a mienk is, a haza
többet követel minden egyes polgártól, mint ott, a hol csak
kötelességei vannak az embernek, de jogai nincsenek. A ha-
zafiság természetéből továbbá önként következik az is, hogy
bármely polgára a hazának minden melléktekinetek nélkül
egyedül a nemzeti intézmények közt találja je és kerese
boldogulását s ne tápláljon lelkében idegen célokat, más faj-
ta, alattomos érzelmeket.

Tudjuk, hogy különösen ez utóbbi követelmények ná-
lunk mi gyakran csorbát szenvednek a széthulló elemek tö-
rekvésein.

Mert habár elismerjük, hogy a különböző magyar hon-
polgárok nagy többsége alkotmányos törvényeink oltalma

1) Az alsóférmegyey általános tanítóegyesületnek vizaknai gyű-
lésen tartott előki megnyitó.

alatt híven ragaszkodik hazájához s magát a nemzet tagjának tekintti, de fájdalom, vannak elegenden olyanok is, a kik ragaszkodnak ugyan a föld rögéhez, mert az táplálja őket, de az állam törvényeit, a nemzet nyelvét, intézményét, szokásait idegenekül tekintik s uton-utófélen ócsárolják, a fennálló állami viszonyok változását óhajják.

A magyar nép ősi idők óta fogva, a meddig csak a történet vissza képes tekinteni, két fő tulajdonsággal dicsekedtek; egyik a türelmesség a más fajak iránt, a másik a szabadság és alkotmányosság szeretete. Ha a két nemzeti erény meg nem lett volna nála, ma bizonyára a Tisza és Duna mentén nem is laknék magyar.

A magyar nép az európai szokásokat s a kereszténységet hamar felvette s a nyugati nemzetek államszervezetét a magyar faj jelleméhez alkotmányos módon idomította, s a míg egyfelől a nemzeti előjogokat minden e hazában lakó más nemzetiségekre is, ha megérdemelték, kiterjesztette, más felől a jobbgyi intézménynél sem tett kivételt magyar és nem magyar között.

Napiainkban is a jogegyenlőséget egyformán élvezni minden honpolgár, tekintet nélkül származására, nyelvére.

Valóban e haza területén egyik vagy másik nemzetiség elnyomásáról vagy éppen üldözéséről, csak a rosszakarat beszélhet; hiszen jól tudjuk, hogy a többiek fölötti kiváltságban egy nemzetiség sem részesült, mert azt senki sem állíthatja, hogy kiváltság volna az, ha a honalkotó és fenntartó magyar faj az állam területén hivatalos közöglő a saját nyelvét használja.

Ez természetes szükség mindaddig, míg e hazát Magyarországoknak nevezik.

A magyar nyelv az egyetemes államszervezet egyégyé fűző kapcsolatát kell hogy képezze a különböző nemzetiségek körében, a nélkül azonban, hogy amannak megtanulása a nemzetiségek nyelvét legkevésbé is veszélyeztetné. S vagy életerős a magyar nemzet, hogy államisága e nélkülözhetetlen feltételének érvényt szerezzen vagy ha nem, akkor ki kell használni a hazából az oláhnak, tótnak, szerbnek az ő országrészét!

Igy azonban még nem vagyunk s tőlünk függ, hogy ne is legyünk. Tapasztalati igazság, hogy az egyes nemzetiségek miveletlensége a legalkalmasabb melegágy arra, hogy ott az igaztók a magyar nemzet elleni gyűlölködés magyart megérelhessék s viszont minél miveletlenebb volt hazánknak valamely nem magyar ajkú népfaja, vészes korszakokban annál kevésbé tudják azt lelketlen ámitók a honalkotó faj ellen felbujtogatni.

A közös egyetértés, a haza iránti odaadás és a kölcsönös megbecsülés érdekében is kívánunk kell, hogy a magyar földön élő nemzetiségek miveletlenségei, különösen pedig a köznépi nagy tömegének iskolázatlansága előhaladjon. Ez az első feltétel, de nem az egyedüli. A másik és szintén lényeges kellék, hogy e hon legkülömbözőbb nemzetiségeinek gyermekei a haza szeretetében, a nemzeti intézmények tiszteltetésében neveltessenek s a közös összetartó kapcsolatok: az állam nyelvének megismerésére vezetessenek.

Hogy mikép lehet a magyar hazafiság ome két főkövetelményének a köznevelés terén elegendet tenni s miként kell megvalósítani, *ezt csak ügyes, lelkes és a hazafiság erős érzésében megbízható tanítóknak találhatjuk fel.*

De t. közgyűlés! a magyar genius sugallatát nem lehet fölül meghallani, szemmel meglátni, úgy mint valami pozitív, határozottan kifejezett dolgot; hanem csak megsejteni benső ösztönrel, felfogni érzéssel s megérteni erős fajszeretettel. Ezért oly felette fontos, hogy a közoktatásügy minden emberénél elegendetlentül meglegyen az erős nemzetes érzés, a tettekre indító fajszeretet s a történelmi öntudat érzékenysége.

Az elme mivelettségét, a lélek jóságát, az ész fenségét, bátorságát, a szív nemes érzékenységét, a mivelettség emez alapját nem lehet gyárilag megrendelésre készíteni, mert annak, mint a növénynek szüksége van áldó világosságra, teremtő

melegre, az ég ragyogó harmatjára, esőcseppjeinek lagymatag permetéjére.

A magyar nemzetet nemzeti szempontból sokkal többet követel az iskolától, mint más szerencsésebb körülmények között élő népek. A mi viszonyaink között sajnos, hogy nemcsak fejleszteni és ápolni, de sokaknál föl kell ébreszteni és meg kell őrizni a haza iránti érzelmeket. Az iskolákra tehát magyar nemzeti tekintetből is nagy feladat hárulik. Es joggal, mert a többi tényezők fölött kiválóan ő van hivatala a jövő nemzedéket helyes irányba terelni. Mi magyarok nem elégedhetünk meg csak azzal, hogy iskoláink csak egyedül ezt a jelszót kövessék: *nevelj az életre*, hanem megkívánjuk ama másik jelszónak is folytonos szemmel tartását: *nevelj a hazának*. Mert a míg az első elvnek keresztülvételével a polgár egykori rendeltetését s tevékenységi körét tekintjük iránypontul, addig a másik követelmény végrehajtásával a haza iránti kötelességének teszünk eleget. Oly irányú nevelést kell adni gyermekeinknek, mely őket mint embereket életük feladatainak megoldására képesekké, ügyesekké teszi s emellett mint a nemzet tagjait, a hon polgárait hazajókszeretetére lelkesíti, a mely tiszteltet ébreszt bennök a nemzeti szokások, intézmények és a haza nagy emberei iránt; egy szóval oly nevelést kívánunk, mely az emberi és hazafiai követelményeknek egyaránt eleget tesz.

Régen hangoztatják, hogy az iskola lelke a tanító. Eppen azért teszem legelőször is a tanító személyiségéből folyó tulajdonságokat mind azon követelményeknek fölébe, a melyektől a hazafias irányú nevelés függ.

Mindenek előtt megkövetelendő a tanítótól, hogy őszinte, hazafias gondolkodása ne csak üres szavakban nyerjen kifejezést, hanem tetteleg is nyilatkozzék; ismerje meg e haza földjét, annak terményeit, égalja és természettani viszonyait, a lakosok jellemét ésszokásait, anyagi szellemi érdekeit; tanulja és tisztelje a nemzet múltjának történetét, a jelen és mult idők alkotmányát polgárainak a szabadságért való küzdelmeit, ismerje a magyar geniusz szüleményeit és merítsen lelkesedést a nemzeti költészet gazdag forrásából. Ézeken az ismereteken alapuljon hazája őszinte szeretete és ragaszkodása, ezek adjanak neki buzgalmat a polgári erények gyakorlására s hazafias kötelességeinek teljesítésére. Ha ilyen alapokon nyugszik a tanító hazafias érzülete, akkor tanítványait nem vakon kényszerítésből, hanem belső meggyőződésből, szeretetből fogja vezetni hazajók szeretetére.

Es minő nagy tér mutatkozik aztán a jó tanító számára, hogy úgy a tantárgyak oktatása körében, mint a nevelés másnemű feladatainak teljesítésénél a hazafias igényeknek elegendet tegyen! Első mindenestere a magyar nyelvnek oktatása és megkedveltetése. — Sokan, fájdalom, csak az oktatásnak tesznek úgy, a hogy elegendet, de nem az utóbbi követelményeknek is. — Innen van az, hogy a növendékek csak azért tanulnak valamit magyarul, mert a törvény elrendeli; de nem szívóbból, lélekből; s a mint az iskola porát magukról lerázták, legelső dolguk az lesz, hogy a reájuk erőszakolt néhány magyar kifejezést is elfelejtsek.

Legyen az iskola akár magyar, akár pedig más tan nyelvű, a nemzetes nevelés érdekében szükségesnek tartjuk, hogy a tanító az összes tantárgyakat úgy kezelje, mikép az a hazaszeretet befelresztésére s a nemzeti jellem fejlesztésére is hathatósan befolyjanak. E cél tekintetéből legelőször is nem lehet közömbösnek tartanunk, hogy az egyes tantárgyak oktatásánál mily tankönyveket használ a tanító s különösen mily szellem lengi át épen azokat a kézikönyveket, a melyek a nemzeti érzület ébresztésére s a hazafias jellem kialakulására közvetlen befolyást gyakorolnak a legalkalmasabbak, a minők pl. a történelem, földrajz, alkotmánytan s maga az olvasókönyv.

Nem akarok itten azon merényletekről szólni, hogy néhol hazánk földrajzát, történelmét, alkotmányát hamis adatok szerint összeállított tankönyvek nyomán tanítják. De megtörténhetik, hogy különben hazafias indulatú tanítók is majd járatlanságuk, majd talán kényelemszeretetük miatt e

tekintetben gyakran hibázhatnak, a mennyiben a fent említett tantárgyakra csupán az emlékező tehetőség gyakorlását veszik figyelembe. Szép honok területének bármely pontja is képes lekötni érdeklődésüket, népkun jelleme pedig a lelki folyamataira végtelen sok anyagot szolgáltat, a melyeket a gyermekek előtt vonzóna föl nem tární s ezáltal is szüldöljük s a magyar nemzet iránti szeretetet bennök fel nem ébreszteti: több mint blüna könnyelműség.

Mit szóljak továbbá ama lelkes tanítás eredményeiről, midőn a gyermekek a nemzet alkotmányos küzdelmeiről s a magyar nép szabadságszeretetről az ügyes és buzgó tanító szájából nyerne felvilágosítást? Valamint a föld- és ezzel összekötve a népélet és természetrajz a hazafias indulatú s képzett tanító kezében az is-ola legkellemebb s legtanulmányosabb tantárgyai lehetnek, ugy a történelem is, ha nem a száraz anyaghalmozok berendezésére, hanem az események vonzó feltárására törekszik. Hazánk történelméről ismerkedjék meg a gyermek a nagy férfakkal s a fontosabb eseményekkel, hogy a szép példákból tanulságot merítve gondolkodás módját irányíthassa, hazafias jellemét fejleszthesse s polgári erényeinek alapot rakhasson le.

Az ügybuzgó tanítónak bőséges alkalma nyílik, hogy növendékeit a történelem kapcsán a magyar szabadság előnyei-re, az alkotmányosság jótéteményeire, a hazafini kötelességek teljesítésére figyelmeztesse s őket hazájuk őszinte szeretetére lelkesítse.

Ezekhez sorolom még a magyar költészetet, mely oly sok szép nemzeti motívumokat képes szolgáltatni.

Mert elvégre is, ha hazánk jövőjét biztosítani akarjuk, erőse, hatalmasa és egységessé kell tennünk a honalapító magyar fajt.

De akkor, mikor ezen nagy fontosságú feladatra vállalkozunk, ugyanakkor nem szabad figyelmen kívül hagyunk működésünk leghatékalmasabb eszközét, a honszerelemből merített emberszeretetet.

Mert valamint államférfiakn ezen probléma körül nem épen szerencsés kézzel jártak el s nagyon tévedtek akkor, mikor a nem magyar ajku testvéreknak a nemzetetbe való felhívását csak az erőszakban látták, éppen ily tévedésben leledzünk mi is a nem magyarajku növendékek hazafias nevelésénél.

Munket is erőszakkal való magyarosítás vezérelt és vezérelt nagy részben ma is, pedig erőszak nemzeti egységet soha sem teremtett.

Az igaz emberszeretet legyen ezental jelszavunk, ennek áldó melege hassa át működésünk minden porékáját s ne legyen közöttünk egyses, ki az erőszak durvaságával közeledjék a gyermekek szív- és lelki világához, mert embert csak szeretetvelhet.

Ezzel a közgyűlést megnyitom.

Vizaknán 1902. május 12-én.

Fovian Antal,
alelnök.

KÜLÖNFELÉK.

— **Urnappja.** Az anyaszentegyháznak ezen legmagasabb ünnepét az idén is a hagyományos fényvel ültük meg. Még a természet is ünnepi díszit öltött ez alkalmból. Felhőtlen ég, fényes nap, zöldelő lombok, illatozó virágok s az ajtatos hívők sokasága harmoniába olvadtak, hogy az Ur Jézus diadalán együttesen örvendjenek, együttesen lelkesüljenek. Az ünnepi szentmisét nagos *Ujjalusi József* dr. apátkanonok ur vezette — sub infula — s ugyancsak ő vezette a nagy körmenetet az ősi katedrálisból a négy oltárhoz s újból vissza a katedrálisba. Az összes polgári és katonai hatóságok, oltáregyesület, tanulóifjúság és beláthatlan néptömeg vettek részt az ünnepségen.

— **Oltáregyleti ügyek.** Hogy a június 6-diki ünnepély minél fényesebb legyen, szükséges volua, ha az nap minél több üdvözlő táviratot kapnánk.

Több helyről kérdezősködnek az egyleti bucsuk felől; a készülő „Emléklfüzet“-ben azokat bőségesen megtalálják.

Cs. Madaraszól 7 K. 24 t. kiüldöttek.

Parajdon új egylet (56) alakult s az első szentségimádást Urapján tartották.

— **Nyilvános köszönet.** A gyfehérvári közp. Oltáregyesület igazgatósága a kiosztásra szánt egyházi szerekből fennmaradt dízes monstanciát és még azon felül egy csinos oltárfeszületet a varsági főkegyház mint leendő plebánia számára ajándékozván, ezen nagylelkű és a legnagyobb szükség iránt igazán gondos figyelemre valló ajándékaírt megörvendeztetett havasi hiveim nyében is meghatottan mondok köszönetet, ismételve e tárgyak kitétele alkalmával hiveimmel vezétt hála szavait: „Retribuere dignare Domine omnibus nobis benefacientibus propter nomen tuum vitam aeternam!“ Oroszhegy, 1902. május hó 27. *Kiss András*, plebános.

— **Művészök** tartattak közelebből Besztercén és Farkaslakán (Údvarhely vm.). Besztercén *Balázs Ferenc* torjai plebános és *Köri Otto* szt. Ferenc r. áldozó-pap buzgólkodtak a lelkek ügyén, Farkaslakán pedig *Czukovics J.* és *Schiller* atyák voltak az Ur kegyelmének eszközlői. Mindkét helyütt nagy közönség hallgatta s fogadta be Isten igéit. Elégé tanuskodik erről azon örvondetes körülmény, hogy sokan gyóntak, áldoztak, javulást fogadtak s a tökéletesbülés útjára tértek. Így épülnek lassanként Jeruzsálem falai, így ujhodik meg a földnek a színe.

— **A gyulafehérvári püspöki lyceumban** az 1901—1902-iki tanév második feléről tartandó vizsgák kezdje. Junius 4-én az előadások megszünnek. Junius 10-én vizsgálat az egyházjogból (III.—IV.). (Szaktanár: *Balás Endre* dr.) Junius 11-én vizsgálat a Szentírásudományból (I.—II.). (Szt.: *Körödy Péter* dr.) Junius 16-án vizsgálat a lelkipásztorokdásanból (III.—IV.). (Szt.: *Ujjalusi József* dr.) Junius 17-én vizsgálat az alapvető hittanból (I.—II.). (Szt.: *Vass Albert* dr.) Junius 21-én vizsgálat a bölcsészethől (I.—II.—III.). (Szt.: *Vass Albert* dr.) és egéazságtanból (IV.). (Szt.: *Csabri Bonifác* dr.) Junius 21-én délután osztályozás. Felsőbb jóváhagyással az igazgatóság.

— **Székellyöldi erdőbirtokok az állam kezében.** Az Erdélyi Kárpát-Egyesület vezetősége fontos felterjesztéssel fordult a földmivelügyi miniszteriumhoz. Kifejtéven azt, hogy Magyarország keleti határégyháza Bukovinától kezdve le egészen Brassó megyéig mennyire ki van téve az olidegenítésnek a szomszéd állam részéről s mily nagy veszedelmet rejt magában, ha a szélső területeket idegen lakosság szállja meg, nagyon sürgős feladatnak jelzi, hogy különösen a magánbirtokot az állam vegye meg. Ez azért is fontos, hogy faanyagának állami kezelésben történő kihasználásánál a belöldi munkaerőt lehet alkalmazni, ellenben az idegen vállalkozók tetszésük szerint hozhatnák idegeneket is. Az erdők okszerűbb kihasználása szintén megköveteli az erdők megszerzését. A magán kezelés mellett a faanyag potomány került eladásra, azonkívül a mind értékebb vagyont alkotó erdőségek a rablógazdálkodás következtében jórészt tönkre mennek. Az állam a batárszéli erdők megszerzésével nem dobná ki pénzét, mivel 3—4% hasznót megkapna; s a birtokosságnak pedig módjában állana, hogy fejlebbfokú helyeken szerezzen magának új tekvőségeket.

— **A magyarszebeni róm. kath. Terézárva ház** Ő Szentsége XIII. Leó Pápa uralkodásának 25 éves jubileuma alkalmából folyó június hó 1-én ünnepélyt rendez. Kezddők d. u. 4 órákor. Műsor: 1. Nyitány Franketől, előadja a gym. növendékek zenekara. 2. „XIII. Leó“ Komócsy Józseftől, szavalja Buczy Ferenc, IV. gym. oszt. növendék. 3. „Ünnepi beszéd“, tartja Prokupek Samuel, terézárva házi igazgató. 4. „Zengen az ének“ Kerschtől, éneki a gym. növendékek énekkara. 5. „Ima“ Kreuzertől, előadja a gym. növendékek zenekara. 6. „XIII. Leó“ Bán Aladártól, szavalja Veress Imre. IV. el. oszt. növendék. 7. „Légy üdvözölve“ Valtertől, viola-szólo vonós kísérettel, előadja a gym. növendékek zenekara. 8. „A pápaság viszonya Magyarországhoz“

irták és felolvassák Cseke Vince VIII. és Különte Béla VII. gymn. oszt. növendékek. 9. „Úrnok a tengeren“ Dürnertől, éneklő a gymn. növendékek énekkara. 10. „Sylvester álma“ szavalja Dobay Dezső. III. el. oszt. növendék. 11. Hymnus“ Schuberttől, éneklő a gymn. növendékek énekkara. 12. „Induló“ Páristól, előadja a gymn. növendékek zenekara.

— **A budapesti növendékpapság** magyar egyháziroldalmi iskolája 1902. évi május hó 29-dikén a központi papuevelő I. emeleti dísztermében az intézet ének- és zenekara közreműködésével díszrót ünnepelet rendez. Műsor: 1. Vértanúk dala. Mitterer-Milbichtől. Előadja az énekkar. 2. Elnöki megnyitó. Mondja Breyer István, IV. é. h. h. 3. Nyitány. Boieldieu-től. Előadja a zenekar. 4. Szalézi szent Ferenc és a katolikus sajtó. Irta és felolvassa Leopold Antal, II. é. h. h. 5. Hattyú-dal. Erkel F.-től. Cimbalmos előadja Sümeghy Dezső, II. é. h. h. 6. „Ebredünk.“ Drámai költemény. Irta Friedrich Sándor. (XIII. Leó Császár István, IV. é. h. h. Pázmány szellemi Wagner Mihály, IV. é. h. h. Ferenc kispap Boros József, II. é. h. h. Pál kispap Skrabik Endre, III. é. h. h. István kispap Münch Sallárd, II. é. h. h.) 7. Jegyzői jelentés. Olvassa Saly László, III. é. h. h. 8. Megnyugvás Istenben. Kettős kar. Thielemtől. Előadja az énekkar. 9. Elnöki zárószó. Mondja Breyer István, IV. é. h. h. 10. Induló. Előadja a zenekar.

— **Irodalmi ünnep Egerben.** A katolikus írók és hírlapírók Országos Pázmány Egyesülete ez évi szokásos vándorgyűlését e hónap 25-én tartotta Egerben a monumentális Lyceum-épület dísztermében. A Pázmány-Egyesület tagjai, élükön Margalits Ede dr. egyetemi tanár elnökkel, szép számban rándultak le Dobó városába, a hol az egri egyházmegyei irodalmi kör és a jogakadémia ifjúsága fényesen fogadta az író és hírlapíró vendégeket. A nyilvános felolvasó ülést az egyesületi választmány zárt ülése előzte meg, mely után a város előkelő közönségével zenefelőlásig tart dísztermében a tudományos és szépirodalmi felolvasásokból és ének-számokból összeállított felolvasó ülés folyt le. Az ülést Párvy Sándor dr. apátkanonoknál, az egri érseki jogakadémia igazgatójának mély tudásu, hatásos beszédét nyitotta meg, melylyel a városba érkezett irodalmi társaságot kedves vendégekkül üdvözöltte. Lendületesen fejtette ki a katolikus irodalom és az egyház kulturális munkáinak eszméit. A tudós főpap után Margalits Ede dr. egyetemi tanár a katolikus irodalomról és katolikus sajtóról mondotta el fontos eszméket vitató, hatásos beszédét. Majd Bán Aladár költeményeket olvasott föl. Huttkay Lipót dr. jogakadémiai tanár az életből az életnek címmel filozófiai színvonalon álló felolvasást tartott, Vrabély Ármánd dr. egy humoros nevelőjét adta elő. Az egri daloskőr éneke zárta be a fényesen sikerült ünnepelet, mely tanúbizonyosságot tett az egriek irodalom pártolásáról és vendégszeretetről. Este Párvy Sándor dr. apátkanonok gazdag lakomára látta az egyesület tagjait, a város és a megye előkelőségeit.

— **Pályatételek.** A „Csiki róm. kath. tanító-egylet“ 1901. október hó 1-én tartott gyűlésének határozata értelmében a következő pályatételeket tűzi ki kidolgozásra: 1. A mellőzött kath. pädagógusok érdemeinek feltüntetése. 2. A középiskolai módszerek, az elemi iskolai módszerrel való kapcsolatba hozatala. A jelíges levelekkel ellátott pályamunkák folyó év szeptember hó 15-ig beadandók az egyesületi elnökhöz. Megjegyzendő, hogy csak a fent megjelölt egyesület tagjainak dolgozatai vétetnek tekintetbe. A két legjobbnak talált dolgozat beadói 40–40 korona jutalmoldiban részesülnek az egyesület pénztárából. Csik-Somlyó, 1902. május hó 25. Karácsony József, elnök. Xántus Elek, egyesületi főjegyző.

I R O D A L O M.

* *Irországi Knyhó* címmel egy igen kedves elbeszélés jelent meg, amely fiatalnak és felnőttnak sok lelki élvezetet nyújthat. Egy irországi család története van elmondva. A családot, amely istenfélő, különböző megpróbáltatások, csa-

pások érik. Az ember azt hiúné, hogy eonyi meg nem érdemelt könyv és keaerv megingatja őket hitükben, hogy panas, zugolódás jő az ajkakra. Amde a Hiób esetek ellen megedzi a szenvedőket a hit és innét van, hogy a történetek e fejleményében az Istenbe vetett bizalom megdicsőül. Gyöngye ezen könyvecske a népies irodalomnak. A csinosan kiállított könyv, amely vizsgálati ajándéku! igen alkalmas, nagy lelkiert szerez az olvasónak. Ara 60 fill. Megrendelhető: Oktató Népkönyvtár címmel Budapest VII. Csömöri út 16. Ugyanott megrendelhető szt. Cecília élettörténete 1 kor.

* *Okoskodások* (Phrasen) címmel egy igen tanulságos könyv jelent meg. A vallási tételek ellen nap-nap után kifogásokkal emel a rosszakarat és tudálékosság. Nagyon jó, ha az ember kezénél van egy könyv, amely a mindennapi okoskodásokra megfelel. Ilyen könyv Wetzell Xav. Fer. Phrasen című könyve, melyet Domokos István fordított sikerrel. A könyv tartalmából idézzük: Mindenki kövesse a maga meggyőződését. — Hitnek kell lenni. — Mindenki maradjon meg hitében, a melyben született. — Nem tesz, akármilyen a hittünk, csak becsültesek legytünk. — A hit csak a másvilágról gondoskodik. — Ne túlozzunk! . . . A hasznos zsebkönyv ára fűzve 60 fillér. Megrendelhető: Oktató Népkönyvtár. Budapest VII. Csömöri út 16 címen. Ugyanott Nagymondások (Schlagwörter) címmel 60 fillérről hasonló kitűnő könyvecské kapható.

* *Zsidóméreg.* Igen életrevaló, eleven vállalat indult meg e héten Budapestben. A keresztény sajtómunkások egy fiatal, tempamentumos tagja, Huszár Károly egy röpiratosorozatot indított meg a zsidókérdésről. Az első fűzet, amely most jelent meg, a legvérmesebb reményekkel biztat. A pamphlet zamatos, népies stýlusa, magával ragadó ereje nem maradhat hatás nélkül az olvasóban. A most megjelent fűzet egy gyujtó előszót és a zsidó talmud népies ismertetését tartalmazza. A botrányosabbnál botrányosabb talmudidézetek érdekes olvasmányul szolgálhatnak mindenkinek. A röpirat becsét fényesen igazolja, hogy alig egy hét alatt több mint 5000 példány kelt el belőle s már a második kiadás is sajto alatt van. Ennek értékét növeli az is, hogy a szerző ebben felel Mardochai Hajeludi rabbinak egy cikkére, melyet a közismert zsidó publicista a „Zsidóméreg“ ellen írt. A közérdeklő röpirat tömegea terjesztésre igen alkalmas. A keresztényeknek és a népfelvilágosításnak nagy szolgáltatást tesz az, aki e fűzetet a nép kezébe adja. Ara csakely 30 fillér. Tíz példány előre fizetve 2 kor 30 fillér. Száz példány 18 korona. Megrendelhető a szerzőnél, Huszár Károlynál, Budapestben szentkirályi utca 28.

* *Halász Ferenc.* Allami Népoktatás. Az Athenaeum kiadása. Ara 4 korona. Halász Ferenc, kultuszminiszeri osztálytanácsos mint kiváló kulturpolitikusi ismeretes. Huszonöt éves tanfelügyelői külső szolgálatai terén szerzett gazdag tapasztalatokkal megrakodva, mintegy két évvel ezelőtt vette át a kultuszminiszeriumban az állami elemi népoktatás vezetését. Ez idő óta miniszterének teljes bizalmat bírva, bámulatos akaratérővel és szívóssággal munkálkodott a magyar nemzeti népoktatás kifejlesztésén. Munkálkodásának ugyszólván „beszámolója“ az a nagyméretű könyv, mely „Allami Népoktatás“ címmel most hagyta el a sajtót. Nincs az elemi népoktatásnak oly általános kérdése, problémája, melyet érintetlenül hagyta és a lehető megoldás módját meg nem jelölne e könyvben. Könnyed, világos előadásban, könnyen áttekinthető csoportosításban ismerteteti a nemzeti népnevelés fontosságát; az állami népoktatás célját, feladatát és fejlődését; a népoktatásnak a gyakorlati életre való kihatását és a kiadódással való szoros kapcsolatát; az állami elemi iskolák elhelyezését, de különösen annak hatását a magyarság megerősítésére, kifejlesztésére és a nép művelődésére. Szigorú de tárgyilagossággal vizsgálja, hogy a meglévő hittekezeketi községi elemi népiskolák mennyiben felelnek meg a magyar nemzeti népoktatás törvényes követelményeinek, de ugyanekkor leplezetlenül föltárja azt is, hogy mily áldozatokat

kellene még a magyar államnak hozni az állami elemi iskolák kitejesztésére. Nem palástol el semmit, nyíltan és őszintén a legszabadabban kimondja véleményét, és a hol az állapotok ki nem elégítők, ott nem habozik a legerősebb ítéletet is kimondani. Így különösen érdekes mindjárt a bevezető rész, a melyben kijelenti, hogy mi sem áll távolabb a kormánytól, mint az, hogy a hazafias hittefekezeteket, amelyek népiskoláinkban a vallásérkölesés oktatás mellett egyszersmind a magyar nemzeti népevelést is biztosítják, iskolaállítási jogukban korlátozza vagy éppen akadályozza, hiszen népoktatásunk túlnyomó részét tényleg a hittefekezetek látják el, a mennyiben 16,725 elemi népiskola közül 13,269 hittefekezeti jellegű, a melyekbe 1.665,732 iskolaköteles jár; és minthogy a népműveltség az államélet egyik legfontosabb tényezője, nem csekély fontosságú az a kérdés, hogyan oldják meg a hittefekezeti népiskolák állami, nemzeti szempontból a népművelődést? Rendkívül lesújtó e kérdésre a válasz, amennyiben szerző egész bizonyossággal megállapítja, hogy a nemmagyar tannyelvű 3218 felekezeti népiskolával a magyar állam érdekeinek megfelelő hazafias és a közéletre kiható népevelést nem lehet biztosítani. Nincs a világon állam, nincs nemzet, a mely eltűrné azt az állapotot, de csak egy napig is, hogy a népiskolák egy része nemcsak nem nevel neki hű állampolgárokat, hanem ellenségeket nevel neki. Anuál lesújtóbb ez a kritika, mert szerző éles logikával kimutatja, hogy az 1893: XXVI. t.-cz. sem nyújt elegendő biztosítékot ahhoz, hogy a nemzetiségek által fenntartott valamennyi felekezeti népiskolában a magyar állam érdekeinek megfelelő hazafias népevelés legyen. Ugyaníly kedvezőtlenül nyilatkozik a községi jellegű iskolák nagy részéről is, amennyiben községi jövedelmekből felekezeti népiskolák tartatnak fenn, még pedig nagy számban, anélkül, hogy a törvény az ilyen községi vagyonból fenntartott felekezeti népiskolákra a polgári községnek bármilyen befolyást, avagy jogot biztosítana. Majd midőn meg kimutatja azt is, hogy a hittefekezeti és a községi népiskolák nagy része a tanfolyelzettség és a népevelés általános érdekeinek sem tud megfelelni, arra a konklúzióra jut, hogy a hittefekezeteknek iskolaállítási joga csak az esetben és addig érinthetetlen, a mily mértben és a meddig képesek a magyar nemzeti állam érdekeinek megfelelő hazafias és a közéletre is kiható népevelést biztosítani; a hol erre a hittefekezetek vagy a polgári községek anyagi erő hiánya, vagy más okok miatt nem képesek, vagy ezt biztosítani nem akarják, szükségképen előáll az államnak a népoktatási törvény 80-dik §-ában biztosított iskolaállítási joga és kötelessége. A mily elfogulatlan és tárgyilagos a hittefekezeti és községi népiskolák eredményeinek megítélésében, ép oly, sőt mondhatni fokozottabb szigorú mértékben alkalmaz az állami népiskolák hatásának e bírálásában. Nem szól általánosságban az iskolák hatásáról, hanem konkrét és hiteles adatokat sorol föl, részben a kir. tanfelügyelők jelentései, — és a mi e könyvnek megbecsülhetetlen értéket kölcsönöz, — a legújabb népszámlálás adatai alapján. Táblázatos kimutásokban felsorolja a legalább is tíz éven át működő állami elemi iskolákat és összeveti az 1890- és 1900-as eredményeket. Tárgyánál fogva a leghosszabb, de talán ez a könyv legerősebb befejezete. Ez az izomrendszere ugyszólván az egész hatalmas munkának. A tanfelügyelők jelentései és az országos statisztikai hivatal általi rendelkezésre bocsátott hiteles adatok áttanulmányozása egészben véve igen öröndetes és megnyugtató hatást kelt. Mután pedig a rideg számok nem csálnak, bár örömmel konstataja a szerző, hogy az állami elemi iskola külső és belső színvonala a többi jellegű iskolákhoz képest föltétlenül magasabban áll és hogy a magyar beszéd és a írni-olvasni tudás terjesztésében az 1890-iki népszámláláshoz képest az állami elemi iskolák ritka

szép eredményt értek el; mégsem hallgatja el, hogy itt-ott számottevő eredmény nem mutatkozott. E megdöndhetetlen adatok alapján bizonyítja be Halász, hogy a magyar nemzeti állam kifejeződésének egyik legbiztosabb eszköze a magyar állameszméhez nem simuló nemzeti területen a népoktatás államosítása, s hogy a magyar faj kulturális érdekeit mindeztől, ahol erre a községek és hittefekezetek anyagi ereje nem elégséges, a legmesszebb menő állami támogatásban kell részesíteni. És itt meleg szeretettel szól Wlassics miniszter népoktatási politikájáról, akinek minisztersége első évében csak 882 állami elemi iskola volt 1668 tanítóval; míg ma már 1858 állami elemi iskola működik az országban 4000 tanítóval. Bár két év alatt gyönyörű eredmény ez, de mégis csekély szám az ország 27.000 tanítójához képest. Ezért nyomban rámutat a népoktatás terén mutatkozó égető hiányokra és ezeknek megvilágítására ismét fontos adatokat sorol föl. Kimutatja, hogy a főváros közvetlen közelében és különösen a pomázi járáásban a legégetőbb a baj. Ugyanis 28.012 nem magyarajku lakosság közül csupán 8804 beszéli az állam nyelvet. Valóban megdöndbentő állapot! Tetézi ezt az, hogy az 1900 évi népszámlálás adatai szerint az ország lakosságának még mindig 40,5 százaléka nem beszéli az állam nyelvet, s hogy a hat éven felül való lakosságának még 38,8 százaléka nem tud írni-olvasni. Ez égető bajok orvoslására Halász egyelőre még 850 község szeretne sűrűsően állami elemi iskolát szervezni. Ide szerinte mintegy 1500 tanító kellene. Erre a célra körülbelül 3 millió koronára volna szükség!

Ime egy tervszerű, céltudatos kulturprogram, a mely felteveli a kisdöndvást, az állami elemi iskolával kapcsolatos gazdasági ismétlő iskolát, az ifjúsági egyesületeket, szóval a nemzeti népoktatás összes alkotó részét és a melyek mindegyikének külön fejezetet szentel szerző a művében. Halász könyvében nemzeti népoktatásunk nagy és gyökeres megújodásának öröndetes előjeleit látjuk. Ebből a könyvből megtanuljuk, hogy erős nemzeti politikával, szívós kitartással és megalkuvást nem tűrő következetességgel arra kell törekednünk, hogy megerősítsük létünk palladiumát: a magyarságunkat. E könyvvel új zászlót bontott ki Halász, a magyarság zászlaját, amely alatt egyesülnek mindazok, akikben igaz bönservelem párosul a nemzeti népoktatás eszméjének kultuszával.

P á l y á z a t.

— *A baróthi* róm. kath. kántor-tanítói állásra pályázatot hirdetünk. Jövedelme: 1) Lakás, mely áll 2 szoba, konyha, kamra, pince és padlásból az új iskolai épületben. Gazdasági épületek, castr, istálló, szin és sertesöl. 2) Két kert 1 hold 737 □ területtel. 4 hold 670 □ tagosított szántóföld kataszteri jövedelme 74. K. 1 hold 919 □-ól rét kataszteri jövedelme 36 korona, melyekért az adott megválasztott fizeti. 3) Ősz és tavaszkepe értéke 10 évi átlag szerint 381 korona 92 f. 4) Fakepe váltásból 57 korona 76 f. 5) Ospora 110 korona. 6) Stóla 80 korona. 7.) Allamsegély 184 kor. és az arra jogosultnak 100 korona ötödéves pótlék. Kötelességei: 1.) Az I. II. fű osztályok önálló vezetése és az összes fű osztályokban az ének tanítása. 2. Az összes kántori teendők végzése. A kellően felszerelt pályázatok az iskolaszék címére f. év július 6-ig adandók be s a pályázói obajtók a közbeeső vasár és ünnepeapokon énekpróbára megjelenhetnek. Megválasztott tisztességes mellékjövödelemre számíthat.

Baróth, 1902. május 25-én.

Máthé István,
alesperes-plebános, iskolaszéki elnök.

Incze Gyula,
iskolaszéki jegyző.

Kiadja: Az erdélyi róm. kath. Irodalmi Társulat. Felétlerkesztő: **Zlamál Ágost.**
Szerkesztőtársak: **Erős József, Kárpiss János, Péter János dr., Wagner Sándor.**

Nyomatott Papp Györgynél a püsp. lyc. könyvnyomdában Gyulafehérvárt.